

Ювілеї

Василь КОСТИК

ГРИГОРІЙ ДЕМ'ЯН І БУКОВИНА

Vasyl KOSTYK. Hryhorii Demyan and Bukovine.

“Гори мої сині, або я вас вирятую, або за вас згину!” Ці слова Юрія Федьковича, вкладені в уста Лук'яна Кобилиці з однойменного твору, можна з упевненістю переадресувати справжньому українцеві – Григорієві Васильовичу Дем'яну, котрий усе своє нелегке життя присвятив служінню українській нації.

У кожного своя доля, свій шлях, як і рушник. 1 вересня 1974 р. я пішов у перший клас Веренчанської середньої школи, що на Заставнівщині Чернівецької обл. Тоді ж розпочав (а точніше – продовжив) свою педагогічну та громадсько-культурну діяльність уже на Буковині Григорій Дем'ян, який переїхав зі Львівщини. А моє знайомство з Учителем відбулося у вересні 1978 р., коли Г.Дем'ян викладав нам, четвертокласникам, курс “Основи образотворчого мистецтва”. На одному з уроків Григорій Васильович дав індивідуальне завдання – спробувати скласти коломийки про Тараса Шевченка. Я заримував такі рядки:

*Ой ходила русалонька понад став чистенький,
Дивилася, як малює Тарасик маленький.*

*Наш поет Тарас Шевченко писав гарні вірші,
Скільки-м читав не знаходив, щоби були ліпші.*

Забігаючи далеко наперед, хочу зауважити, що ці та подібні рядки (бо все наразі й не пригадаю) трохи згодом посприяли моєму знайомству з кандидатом філологічних наук, доцентом кафедри української літератури Чернівецького державного університету Анатолієм Миколайовичем Добрянським. Будучи студентом I курсу філологічного факультету ЧДУ, я слухав його “коронний” курс – “Сучасний літературний процес на Україні”. На одній із коротких перерв я розповів йому про свого шкільного Вчителя, який фактично прищепив мені любов до рідного слова. А.М.Добрянський попросив мене переписати з пам'яті згадані вище коломийки, і з того часу ми заприятелювали.

У старших класах Григорій Васильович читав нам курси “Історії СРСР”, “Суспільствознавства”, “Історії України”. В позаурочний та позашкільний час Учитель провадив величезну громадсько-культурну і просвітницьку роботу. Він заснував історико-краєзнавче товариство, яке щотижня збиралося на чергове засідання в історичному кабінеті школи. На засідання приходили й учителі, які викладали інші предмети. Приємно було спостерігати, як велике буковинське село перетворювалося на культурний осередок краю, який з легкої руки Г.В.Дем'яна не раз відвідали письменники Ірина Вільде, Олесь Лупій, Іван Гнатюк, фольклористи Степан Мишанич, Авксентій Яківчук, Михайло Іванюк та багато інших славних співвітчизників. Товариство організовувало вечори та заходи, присвячені творчості українських письменників, художників, композиторів, вчених. Часто проводилися літературні, краєзнавчі конкурси, переможці яких нагороджувалися найціннішими подарунками – книгами, або ж відправлялися на екскурсії пам'ятними місцями українських діячів. Природно, що трохи згодом і в Учителя, і в учнів місцевої десятирічки визрів задум помандрувати на батьківщину Олекси Довбуша, Василя Стефаника, Леся Мартовича, Марка Черемшини, Василя Касіяна, Івана Франка, Ірини Вільде, Олекси Новаківського, Олени Кульчицької, Григорія Смольського та інших. Та не все було таким безхмарним, як здавалося.

Пильне радянське ідеологічне око, яке було проти будь-яких національних культурних проявів, виставило перед Г.В.Дем'яном штучну перепону, яку треба було подолати, – заборону мандрувати зі школярами без спеціальних документів. Та на той час Учитель уже встиг організувати гурток юних туристів, які, склавши певні нормативи зі спортивного орієнтування, отримали право на законних підставах мандрувати теренами Радянського Союзу з відповідним значком і посвідченням “Турист СРСР”. Фактично, це була перша на Буковині пластуна організація, у якій ми навчилися поводитися і виживати у природних умовах: швидко і правильно розкласти намети і вогнище, надавати першу медичну допомогу, готувати їжу, переправлятися через природні перешкоди тощо. Варто зауважити, що сам Г.Дем'ян мав величезний досвід роботи в цій

ділянці ще зі Сколівщини. Після закінчення навчання в організації ми склали іспити перед районною та обласною комісіями.

У таких походах і поїздках учасники товариства відвідали Русів і Торговицю, Снятин і Криворівню, побували у Львові, Стрию, Дрогобичі, Самборі, Старому Самборі, Трускавці, Нагуєвичах, Ясениці Сільній, піднялися на найвищу гору в знаменитій Тухлі, яку так яскраво описав Іван Франко в "Захарі Беркуті". Усі ці мандрівки супроводжувалися розучуванням українських народних та літературних пісень, численними розповідями краєзнавців, екскурсоводів і самого Г.В.Дем'яна, який завше вражав обізнаністю. Та найочікуванішою була, напевно, поїздка у травні 1982 р. до Ірини Вільде. Щоправда, поспілкуватися з нею нам, мешканцям с. Веренчанки, де ще в юності кілька років провела з батьками Ірина Вільде, не судилося. Син Ярема повідомив, що письменниця хворіє і, на жаль, не може з нами зустрітися. Це був 75-й, ювілейний рік її народження.

Учитель вмів зацікавити, привернути увагу співрозмовника, а чи то вихованця, до всього насамперед нашого – українського. Ми, місцеві школярки, із захопленням спостерігали після уроків, як він вправно різьбив дерев'яні заготовки для оформлення стендів та вітрин історичного кабінету школи, і каліграфічно оформляв папки, теки, таблиці, планшети. Від Учителя я перейняв дуже вдячну справу – завів на кожного українського письменника, художника, композитора, вченого окрему папку, у яку впродовж багатьох років складаю газетні, журнальні та інші матеріали, які потім стають у добрій нагоді під час моєї підготовки до університетських лекцій з "Українського фольклору", "Історії української літератури" будь-якого періоду, "Культурології", "Українознавства".

Григорій Дем'ян був моїм першим консультантом і рецензентом під час написання скромних дописів до місцевих, а потім й обласних часописів. Я назавжди запам'ятав його заповідь: "Коли пишеш про когось, чи про щось, то подумай над тим, як буде виглядати твій допис через двадцять, п'ятдесят чи сто років. Тоді уникнеш помилок в оцінці".

Спілкування з Учителем природним чином підштовхнуло мене до свідомого обрання майбутньо-

го фаху філолога. Після закінчення десятирічки я вступив на філологічний факультет Чернівецького державного університету. Адже не намарно пройшли наші бесіди про правдиву творчість Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки... Якимсь Григорій Васильович зізнався, що дуже хотів вступити до лав воїнів УПА і зі зброєю в руках боротися проти радянської окупації, адже він народився біля підніжжя знаменитої гори Маківки. Але один із керівників збройного підпілля, помітивши в молодому юнакові феноменальну пам'ять і здатність блискуче вчитися, порадив йому інший шлях у житті – вступити на історичний факультет університету, щоб донести нащадкам правдиву історію збройної боротьби ОУН - УПА. Цій справі Учитель присвятив усе своє свідоме життя.

Кожну справу, за яку б не взявся, він завжди виконує ретельно і вправно. Якимсь односельчанин мені сказав таке: "Ти знаєш, коли я побачив, як Григорій Дем'ян косить траву, то зрозумів, що він не тільки добрий учитель історії, але й взагалі – наш чоловік".

Так, мені пощастило в житті, що сам Господь подарував знайомство з такою Людиною, котра ніколи не лукавила, завжди відстоювала українську історію і культуру, щедро ділилася власними науковими здобутками і навіть останнім шматком хліба, сповідуючи принцип – що віддав – те твоє. Своїм учням, друзям він подарував тисячі книг, котрі вже стали і ще стануть чинниками просвіти і важливим допоміжним засобом у формуванні національної свідомості багатьох поколінь українського народу. А це важливо.

За своє життя Григорій Дем'ян не зібрав тлінних земних скарбів, але для праці сформував унікальну власну бібліотеку та багатющий приватний архів, а ще – вивів у люди тисячі вихованців, а в своїх працях – повернув із забуття імена тисяч свідомих українців, котрі поклали свої голови в ім'я України. Пам'ятаю, Учитель якось сказав: "Кожна людина повинна зробити щось добре для своєї землі, для свого народу". В останні роки праці у Веренчанці Григорій Васильович разом з учнями місцевої десятирічки посадив на в'їзді в село парк, котрий назвали на честь Ірини Вільде. Він і сьогодні зелений.

Нехай Господь Бог дарує Дорогому Учителеві здоров'я і наснагу на день прийдешній!